

EVOLUTIE EN REVOLUTIE

Elisée Reclus

Londen: W. Reeves, Zevende Editie.

Deze twee woorden, evolutie en revolutie lijken erg op elkaar en toch worden ze in hun sociale en politieke betekenis voortdurend gebruikt alsof ze elkanders tegengestelde zouden zijn. Het woord Evolutie –geleidelijke en voortdurende ontwikkeling in moraal en ideeën- wordt in bepaalde kringen naar voor gebracht als zou het het tegengestelde betekenen als dat angstaanjagende woord Revolutie, dat veranderingen inhoudt die min of meer plots plaatsvinden en blijkbaar verwijst naar katastrofen. En toch is het mogelijk dat een verandering plaatsvindt in de ideeën zonder dat er daarom abrupte veranderingen komen in het levensevenwicht? Moet de revolutie niet noodgedwongen de evolutie volgen, zoals handelen het verlangen om te handelen volgt? Ze zijn in de grond één en hetzelfde ding, slechts verschillend in het moment dat ze plaatsvinden. Als we aan de ene kant geloven in de normale vooruitgang van de ideeën moeten we aan de andere kant toch geloven in uiterlijke schokken die de vorm van de samenleving veranderen.

Dat is wat ik probeer uit te leggen zonder mijn toevlucht te nemen tot abstracte termen, maar een beroep doend op de ervaring en observatie van iedereen, slechts gewone argumenten gebruikend. Zonder twijfel ben ik één van die mensen die als ‘gevaarlijke revolutionairen’ bekend staan; lange jaren al ben ik lid geweest van de wettelijk beruchte gemeenschap die zich de ‘International Working Men’s Association’ noemt (de Eerste Internationale), wiens naam zelf die al haar leden een behandeling als boosdoener verzekert; tenslotte ben ik één van diegenen die gewerkt heeft voor de ‘vervloekte’ Commune van Parijs (1871), de ‘gruwel van alle respectabele mensen’. Maar hoe woest ik ook mag zijn, ik zal mezelf buiten of liever boven mijn partij weten te stellen en de huidige evolutie en komende revolutie van de mensheid bestuderen zonder emotie of persoonlijke voorkeur. Gezien wij door de wereld aangevallen worden hebben we het recht door de wereld gehoord te worden.

Om te beginnen moeten we duidelijk stellen dat –als het woord evolutie aanvaard wordt door de mensen die met afschuw naar revolutionairen kijken, ze dat doen omdat ze niet goed begrijpen wat de term inhoudt. Anders zouden ze haar voor geen goud ter wereld willen gebruiken. Ze spreken wel over vooruitgang in het algemeen, maar ze hebben iets tegen vooruitgang in een specifieke richting. Ze besluiten dat de bestaande wereld, slecht als hij is en als zij zelf toegeven dat hij is, toch het bewaren waard is; het volstaat dat ze beseffen dat het hun eigen ideaal realiseert van rijkdom, macht en comfort. Gezien er rijken zijn en armen, heersers en onderdanen, meesters en dienaars, Caesars om de strijd te leiden en gladiators om vooruit te gaan en te sterven, moeten verstandige mensen zich aan de kant zetten van de rijken en de machtigen en moeten ze Caesar huldigen. Onze mooie samenleving brengt ze brood, geld, ruimte en eer; waarover zouden ze klagen? Ze overtuigen er zichzelf zonder enige moeite van dat iedereen zo tevreden is als zij zelf. In de ogen van wie net goed gegeten heeft, heeft niemand honger. Spelend met zijn tandenstoker overdenkt hij

rustig de miserie van het gemene volk, de slaven. Alles is goed; verdoemenis voor de sterveling wiens gekreun zijn spijsvertering verstoort! En als de samenleving hem niet vanaf de wieg voorzien heeft in de grillen en wensen van de egoïst kan hij nog altijd hopen dat hij goed terechtkomt door intriges en gevlei, door hard werk of het meezitten van zijn lot. Wat interesseert hem morele evolutie? Zijn ambitie is een financiële evolutie!

Maar als dat woord evolutie alleen dient om de leugen in de mond te verbergen van diegenen die er meest mee te koop lopen, betekent het wel degelijk iets voor revolutionairen; zij zijn de ware evolutionairen.

Alle formuleringen daar gelaten, die voor hen toch hun betekenis verloren hebben, zoeken zij de waarheid buiten de schoolbanken; ze bekritisieren al wat heersers orde noemen, alles wat leraars moraal noemen; ze groeien, ze ontwikkelen, ze leven en proberen over dat leven te communiceren. Wat ze geleerd hebben, verkondigen ze; wat ze weten proberen ze in praktijk te brengen. De bestaande toestand lijkt hun onrechtvaardig en ze willen het veranderen volgens een nieuw ideaal van gerechtigheid. Het volstaat ze niet hun eigen geest bevrijd te hebben, ze willen die van anderen ook emanciperen, ze willen de samenleving bevrijden van alle slaafsheid. Logisch in hun evolutie, verlangen ze waar te maken wat hun geest heeft bedacht, en handelen ze ernaar.

Enige jaren terug was de officiële en hoffelijke wereld het zowat gewoon geworden te herhalen dat het socialisme dood was. Een man die heel kundig was in kleine dingen en heel onkundig in grote dingen, een waanzinnig ijdel parvenu die het volk haatte omdat hij tussen hen geboren was, pochte officieel dat hij het socialisme ter dood had gebracht. Hij geloofde dat hij het had uitgeroeid in Parijs en het had begraven op Père La chaise. Hij dacht dat je de zielige resten van wat eens de socialistische partij was geweest kon terugvinden in Nieuw-Zeeland, bij de Antipodeneilanden. Al zijn hooggeplaatste vrienden haastten zich de woorden van de heer Thiers te herhalen en overal waar ze kwamen de loftrompet over hem op te steken. En wat betreft de Duitse Socialisten, hebben we niet de meester der meesters, bij wiens gefrons Europa beeft, om ze in de gaten te houden? En de Russische Nihilisten! Wie en wat zijn die wrakken? Vreemde monsters, wilden die afstammen van de Hunnen en Bashkirs, over wie de mensen van het ontwikkelde Westen zich niet druk hoeven te maken!

Niettemin duurde de blijdschap over het verdwijnen van het socialisme niet lang. Ik weet niet waardoor de Conservatieven zich plots bewust zijn gaan worden van het feit dat er nog een paar socialisten over waren en dat die niet zo dood waren als de sinistere oude man had voorgelogen. Maar nu kon niemand nog twijfelen aan hun heropstanding. Spreken Franse arbeiders zich niet op elke vergadering uit voor de toe-eigening van land en fabrieken, iets dat al beschouwd wordt als het vertrekpunt voor de nieuwe economie? Wordt Engeland niet werker met de roep om 'Nationalisatie van het Land' en verwachten de grooteigenaars niet te worden onteigend door het volk? Proberen politieke partijen in Ierland geen stemmen te winnen met beloften over de confiscatie van land, zichzelf op voorhand verbindend tot een aanslag op het driewerf heilige eigendomsrecht? En hebben we niet gezien dat arbeiders in de Verenigde Staten een week lang de spoorwegen van Indiana hebben beheerst en delen van de spoorwegen aan de Atlantische kust? Als ze de situatie hadden begrepen, zouden ze dan geen grootse revolutie tot stand gebracht hebben bijna zonder geweld? En weten

mensen die vertrouwd zijn met Rusland niet dat de boeren allemaal de grond opeisen –de hele grond- en hun meesters willen wegsturen? De evolutie gaat dus door.. Het socialisme of –met andere woorden- het leger individuen die de sociale omstandigheden willen veranderen is opnieuw op pad. De bewegende massa dringt open nu durft geen enkele regering nog haar gesloten rijen nog negeren. Integendeel: de machthebbers overdrijven haar aantallen en proberen haar in te perken met absurde wetgeving en irriterende bemoeienissen. Angst is een slechte raadgever.

Ongetwijfeld gebeurt het soms dat alles rustig is. Aan het dageraad van een slachting durven weinigen zichzelf in de baan van de kogels zetten. Als een woord, een daad gestraft wordt met gevangenneming, zijn de mensen die zichzelf aan het gevaar durven blootstellen met weinig en zeldzaam. Zeldzaam zijn de mensen die rustig de slachtofferrol opnemen ter ere van een zaak waarvan de overwinning die veraf en twijfelachtig is. Niet iedereen is zo heldhaftig als de Russische Nihilisten die manifesten schrijven, verborgen voor hun vijanden, en ze gaan plakken op een muur tussen twee wachtposten. Je moet zelf wel heel erg toegewijd zijn om kritiek te hebben op wie zich geen socialist noemen als hun werk en het leven van wie hen dierbaar is afhangt van hun bekentenis. Maar als al de onderdrukten niet het temperament hebben van de helden voelen ze hun lijden nog niet minder en veel onder hen nemen hun eigen belangen ernstig in overweging. In veel steden waar geen georganiseerde socialistische groep is zijn al de arbeiders zonder uitzondering al min of meer bewuste socialisten; instinctief juichen ze de kameraad toe die hen toespreekt over sociale omstandigheden waarin de arbeidsproducten in handen van de arbeiders zullen zijn. Dit instinct bevat de kiem van de toekomstige revolutie; want dag na dag wordt het preciezer, omgevormd tot meer uitgesproken bewustzijn. Wat de arbeider gisteren nog vaag voelde weet hij vandaag en elke ervaring leert hem het nog beter te weten. En de boeren, die hun lapjes grond niet genoeg kunnen doen opbrengen om lichaam en ziel samen te houden, die talrijkste klasse die geen kluit bezit, beginnen die niet te begrijpen dat de grond moet zijn van wie hem bewerkt? Ze hebben dat instinctief altijd gevoeld, nu weten ze het en bereiden ze zich voor om hun eisen in gewone mensentaal te stellen.

Dat is hoe het ervoor staat; wat gaan we ermee doen? Zal de evolutie in de hoofden van de arbeiders –de grote massa's- niet onvermijdelijk een revolutie teweegbrengen; tenzij inderdaad de verdedigers van het privilege vrijwillig toegeven aan de druk van onderaf? Maar de geschiedenis leert ons dat zij dat niet zullen doen... Op het eerste zicht zou het zo natuurlijk lijken dat er zonder strijd een goed begrip zou ontstaan tussen mensen. Er is ruimte voor ons allen aan de brede boezem van de aarde; ze is rijk genoeg om ons allen in staat te stellen comfortabel te leven. Ze kan genoeg oogst opbrengen om ons allen van voedsel te voorzien; ze brengt genoeg vezelrijke planten voort om ons allen van kleren te voorzien; er zijn genoeg stenen en klei om allen een huis te hebben. Er is een plaats voor elk van de (brethren) aan de feestdis van het leven. Dat is de simpele economische vaststelling.

“Wat maakt het uit?”, vragen sommigen. De rijken zullen zo veel van die rijkdom verslinden als het hun goeddunkt; de tussenpersonen, speculanten en gokkers van elk slag of soort zullen de rest manipuleren; de legers zullen er veel van vernietigen en de grote massa zal de overschotjes krijgen. “Er zullen altijd armen zijn”, zeggen de tevreden, een uitspraak citerend die volgens hun uit de mond van een God kwamen. Het interesseert ons niet of hun God wilde dat sommigen armoedig leefden en

anderen niet. We zullen de wereld hervormen volgens een ander patroon! “Nee, er zullen geen armen meer zijn! Gezien alle mensen behuisd, gekleed, gewarmd en gevoed moeten worden moet ieder krijgen wat nodig is en zal niemand nog koud of hongerig zijn!” De vreselijke socialisten hebben geen nood aan een God om ze deze woorden in te fluisteren; ze zijn mensen, dat is genoeg.

Dus bestaan er onder de mensen twee tegengestelde maatschappijen. Ze zijn verweven, hier en daar samengebracht door mensen die zichzelf niet kennen, en gaan slechts vooruit om zich terug te trekken; maar van bovenaf gezien, en zonder rekening te houden met onzekere of onverschillige individuen die heen en weer geslingerd worden door het lot als de golven van de zee, staat het vast dat de bestaande wereld verdeeld is in twee kampen: zij die armoede willen bestendigen (dat wil zeggen: honger *voor anderen*) en diegenen die confort voor iedereen eisen. De krachten van die twee kampen zijn op het eerste zicht heel ongelijk. De verdedigers van de bestaande samenleving hebben grenzeloze landerijen, inkomens boven de honderdduizenden, alle staatsmacht met haar legers ambtenaren, soldaten, politiemannen, magistraten en een heel arsenaal wetten en decreten. En wat kunnen de socialisten, de makers van de nieuwe samenleving tegenover al die georganiseerde macht zetten? Lijkt het eromp dat ze niets kunnen doen? Zonder geld of troepen zouden ze inderdaad ten onder gaan als ze niet de evolutie in de ideeën en moraal vertegenwoordigden. Ze zijn niets, maar hebben de vooruitgang van het menselijk denken aan hun kant. Ze zijn geboren in de stroom van de tijden.

De uiterlijke vorm van de samenleving moet veranderen in overeenstemming met de drijvende kracht erbinnen; er bestaat geen beter aangetoond historisch feit. Het sap maakt de boom en geeft die bladen en bloemen; het bloed maakt de mens; de ideeën maken de samenleving. En toch is er geen enkele conservatief die niet klaagt om het feit dat die ideeën en moraal en alles dat het diemperen leven van de mens uitmaakt veranderd zijn sinds ‘de goeie ouwe tijd’. Is het geen noodzakelijk resultaat dat het innerlijke werk van de menselijke geest dat sociale vormen moeten veranderen en dat een revolutie van evenredige omvang moet plaatsvinden?

Laat elk de veranderingen in de denk- en handelwijzen sinds het midden van deze eeuw uit het hoofd opnoemen. Laat ons bijvoorbeeld het belangrijke feit nemen van de vermindering van (observance) en respect. Kijk naar de belangrijke mensen: wat hebben ze te klagen? Dat ze behandeld worden zoals andere mensen behandeld worden. Ze krijgen niet langer voorrang; mensen laten na ze te groeten; minder voornamen mensen staan zichzelf toe mooier meubilair of betere paarden te hebben; de vrouwen van minder rijke mannen wandelen rijker uitgedost rond. En wat is de klacht van de gewone man of vrouw uit de middelklasse? Er zijn geen dienaars meer om te huren, de geest van gehoorzaamheid is verloren gegaan. Nu doet de meid alsof ze meer verstand heeft van koken dan haar meesteres; ze blijft niet vroom steken in haar situatie, al te dankbaar voor de gastvrijheid die haar betoond wordt; ze verandert van plaats naar de volgens haar minst onaangename job of om twee shillings meer te verdienen. Ze zijn zelfs landen waar ze haar meesteres om een c.v. (character) vraagt in ruil voor die van haarzelf.

Het is waar, het respect verdwijnt; niet alleen het respect dat betuigd wordt aan een eerlijk en devoot mens, maar ook dat verwerpelijke en schandelijke respect dat weelde en positie volgt; dat slaafse respect dat een menigte (loafers) doet verzamelen

als een koning passeert en dat van de lakeien en paarden van een belangrijk man onderwerpen van bewondering maakt. En niet alleen verdwijnt het respect, maat diegenen die de aandacht van de anderen het meest opeisen zijn de eersten om hun bovenmenselijke aard te compromitteren. In vroeger tijden begrepen Aziatische heersers de kunst om zichzelf bewonderd te doen worden. Hun paleizen werden van veraf gezien; hun standbeelden werden overal ompgericht; hun verordeningen werden voorgelezen; maar ze vertoonden zichzelf nooit. De meest nabij spraken hun alleen aan op hun knieën; van tijd tot tijd werd een doek half opgelicht om hen zichtbaar te maken als bij een bliksemflits en hun daarna even plots terug aan het zich te onttrekken, alle toeschouwers verbijsterd achterlatend. In die dagen was respect diep genoeg om in verstomming om te slaan: meen domme boodschapper bracht een zijden koord naar de veroordeelden en dat volstond; zelfs een handeling was overbodig. En nu zien we de koningen per telegraaf theaterzitjes reserveren voor voorstellingen van 'Orphee aux Enfers' of 'The Grand Duchess of Geromlstein', dat wil zeggen om deel te nemen aan het belachelijk maken van wat eens het meest respectwaardig werd bevonden: goddelijkheid en koningshuis! Wie is de echte koningsmoordenaar dan, de man die een koning vermoordt en hem de eer betuigt hem te beschouwen als mmde vertegenwoordiger van een hele samenleving, of de monarch zelf die zichzelf belachelijk maakt door te lachen met de Grand Duchesse of General Boum? Hij leert ons tenminste dat politieke macht een door de wormen gestoken instituut is. Het heeft zijn vorm behouden, maar het universele respect, dat het zijn waarde verleende, is verdwenen. Het is niets anders dan een (external scaffolding), (the edifice) zelf bestaat niet meer.

Draagt de verspreiding van een opvoeding, die ieder hetzelfde begrip van de dingen geeft, niet bij aan onze vooruitgang in de richting van de gelijkwaardigheid? Als scholing bereikt zou worden op school zouden regeringen nog steeds de hoop kunnen koesteren de geesten van de mensen in slavernij te houden; maar het is buiten de school dat de meeste kennis wordt vergaard. Het wordt opgepikt op straat, op de werkvloer, aan de marktkramen, in het theater, in de treincoumpés, op stoomboten, door nieuwe landschappen te bewonderen, door buitenlandse steden te bezoeken. Bijna iedereen reist vandaag de dag, als noodzaak of als luxe. Geen enkele bijeenkomst of er zijn mensen aanwezig die Rusland, Australië of Amerika hebben gezien en als reizigers die andere continenten hebben gezien zo frequent zijn is er niemand die niet voldoende gereisd heeft om het mcontrast te zien tussen stad en platteland, tussen berg en vlakte, land en zee. De rijken reizen meer dan de armen, dat is waar; maar gewoonlijk reizen ze zonder doel; als ze naar andere landen gaan verandert hun omgeving niet, ze blijven een thuisgevoel hebben; de rijkdommen en geneugten van het hotelleven staan hun niet toemde essentiële verschillen te smaken tussen land en land, tussen mensen en mensen. De arme man, die in aanvaring komt met de moeilijkheden van het leven zonder gids of *cicerone*, is best geplaatst om te beschouwen en te onthouden. En stelt de grote school van de buitenwereld niet aan arm en rijk gelijk de weldaden van de menselijke ijver tentoon; aan hen die die wonderen in het bestaan hebben geroepen en aan wie ervan profiteert? De door armoede geslagen buitenstaander kan de smpoorwegen zien, de telegrafien, hydraulische (rams), (perforators), zelfontbrandende lucifers, net zo goed als de man van de macht, en hij is er niet minder van onder de indruk. Het privilege is verdwenen van het genot van sommige van die grote overwinningen van de wetenschap. Als hij zijn locomotief door het landschap rijdt, zijn snelheid verdubbeld of vertragend naar zijn wens, beschouwt de treinbestuurder zichzelf dan als minderwaardig aan de

koning die achter hem opgesloten zit in een vergulde treinwagon, bibberend bij de wetenschap dat zijn leven afhangt van een stoomwolk, het overhalen van een hendel of een dynamietbom?

Het zien van de natuur en het mensenwerk en het praktische leven, dat is de school waar de echte opvoeding van de hedendaagse samenleving gebeurt. Scholen, die terecht zo genoemd worden, zijn relatief gezien van minder belang; zij hebben echter ook hun evolutie doorgemaakt in de richting van de gelijkwaardigheid. Er was een tijd (en niet zo heel lang geleden) dat de hele scholing bestond uit louter formules, mystieke frasen en teksten uit heilige boeken. Ga binnen in de (Mussel)school die naast de moskee ligt. Je zult er mensen zien die hele uren doorbrengen met het spellen of reciteren van verzen uit de Koran. Ga naar een school van Christen priesters, Protestantse of Katholieke, en mje zult stomme hymnes en absurde recitals horen. Maar zelfs in die scholen heeft de druk van onderaf ervoor gezorgd dat die saaie routine aangevuld is met nieuwe soorten onderwijs; in plaats van enkel formules verklaren de onderwijzers nu ook feiten, wijzen ze analogiën aan en zoeken ze naar de werking van wetten. Wat de commentaren ook zijn waarmee de leraar zijn lessen kleurt, de feiten blijven evengoed onvervalsbaar. Welke opvoeding zal (prevail)? Die waarvolgens twee en twee vier is en waar niets uit het niets ontstaat; of de vreemde opvoeding waarvolgens alles uit niets komt en drie personen er slechts één maken?

De middelbare school is niet alles, dat is waar: het is niet genoeg om een glimp op te vangen van de wetenschap terwijl je die eigenlijk in elke richting zou moeten kunnen toepassen. Daarom maakt de socialistische evolutie het noodzakelijk dat school een permanent instituut wordt voor iedereen. Na het ontvangen van een 'algemene verlichting' in een lagere school zou elk in staat moeten zijn om zijn intellectuele capaciteiten te ontwikkelen in een leven dat hij vrij heeft gekozen. Laar de arbeider intussen niet wanhopen. Elke grote overwinning van de wetenschap eindigt als publiek bezit. Mprofessionele wetenschappers zijn verplicht door langdurig onderzoek en hypothesen te gaan, zijn verplicht te strijden temidden fouten en vervalsingen; maar als de waarheid uiteindelijk mverdiend is –vaak ondanks hun maar dankzij een paar verafschuwde revolutionairen- komt die helder en eenvoudig naar voor in al haar schittering. Allen begrijpen haar zonder moeite: het lijkt wel of die waarheid altijd bekend is geweest. Voormalige geleerden dachten dat de hemel een ronde koepel was, een metalen dak of -nog beter- een reeks (vaults), drie, zeven, negen zelfs dertien (vaults), elk met hun reeks sterren, eigen wetten, speciale *regime* en eigen troempen engelen en (archangels) om ze te bewaken! Maar sinds die (tiers of heaven), op elkaar gestapeld zoals ze beschreven zijn in Bijbel en Talmud, vernietigd zijn, is er geen kind meer dat niet weet er rond de aarde oneindige en onbegrensde ruimte is. Een kind kan moeilijk vermplmicht worden dat te leren. Het is een waarheid die van hieraf een deel uitmaakt van de universele erfenis.

Zo gaat het met alle grote vernieuwingen, zeker wat moraal en politieke economie betreft. Er was een tijd waarin de grote meerderheid van mensen als slaaf geboren werd en zo leefde en geen ander ideaal had dan van slavernij te veranderen. Het kwam niet bij ze op dat de ene mens zo goed is als een ander. Nu hebben ze het geleerd, en begrijpen ze dat de denkbeeldige gelijkwaardigheid –verkregen door evolutie- omgezet moet worden in echte gelijkwaardigheid -en wel door een revolutie. Geleerd door het leven begrijpen arbeiders bepaalde economische wetten beter dan zelfs professionele economen. Is er één arbeider die overschillig blijft voor de keuze tussen

progressieve of proportionele belastingen en die niet weet dat alle belastingen uiteindelijk door de armen worden betaald? Is er één arbeider die niet de gruwelijke onafwendbaarheid kent van de 'ijzeren wet', die hem ertoe veroordeelt niets te ontvangen dan een armzalige (pittance) –zijn loon- die voorkomt dat hij tijdens zijn werk van honger omkomt? Bittere ervaring heeft ervoor gezorgd dat hij die onafwendbare wet van de politieke economie maar al te goed kent.

Op die manier –en welke de informatiebron ook moge zijn- varen allen er wel bij, en de arbeider niet minder dan de rest. Of een uitvinding wordt gedaan door een bourgeois, een edele of een volksmens, of de geleerde Bernard Palissy is of Lord Bacon of Baron Humboldt, de hele wereld zal zijn onderzoeken in acht nemen. Zeker zouden de geprivilegieerde klassen de opbrengsten van de wetenschap liever voor zichzelf houden en onwetendheid aan het volk laten, maar van nu af aan kan hun egoïstisch verlangen niet meer bevredigd worden. Ze bevinden zich in het geval van de tovenaars in 'Duizend en Eén Nacht', die een vaas opende waarin een genie tienduizend jaar slapend opgesloten had gezeten. Ze wilden hem graag teruggedrijven in zijn gevangenis, hem vastbinden met een driedubbel slot, maar ze zijn de toverspreuk vergeten en het genie is voor eeuwig vrij.

Die vrijheid van de menselijke wil is zichzelf nu aan het bevestigen in alle richtingen; ze bereidt geen kleine en gedeeltelijke revoluties voor, maar één universele Revolutie. In de hele samenleving en elk onderdeel van haar activiteiten bereiden de veranderingen zich voor. Conservatieven vergissen zich niet als ze in algemene termen spreken over de revolutionairen als vijanden van religie, familie en eigendom. Ja; socialisten verwerpen de autoriteit van het dogma en de tussenkomst van het goddelijke in het natuurlijke en in die zin zijn ze –ondanks hun eerlijk streven naar de verwezenlijking van hun ideaal- mde vijanden van religie. Ja; mze verlangen wel degelijk naar de afschaffing van de huwelijksmarkt; ze willen dat verenigingen vrij zijn, slechts afhankelijk van de wederkerige liefde en het respect voor zichzelf en voor de waardigheid van anderen, en in die zin zijn ze –hoe liefhebbend en toegewijd ze ook zijn aan de levens die met de hunne verbonden zijn- zeker en vast de vijanden van de wettelijke familie. Ja; ze willen een einde stellen aan het monopolie van land en kapitaal en die aan allen teruggeven en in die zin zijn ze –hoe blij ze ook mogen zijn elk te verzekeren van het genot van de vruchten van de aarde- zijn ze de vijanden van eigendom.

Op die manier brengt de loop van de revolutie, het inkomend getij, ons dicht bij een toekomst die fundamenteel verschilt van de bestaande toestand, en het is mzinloos te proberen versperringen aan te brengen voor het lot. Religie, veruit de sterkste dijk, heeft haar kracht verloren: aan alle kanten barstend, lekt en (totters) ze, en ontkomt ze er niet aan vroeg of laat omvergeworpen te worden.

Het staat vast dat de hedendaagse evolutie helemaal buiten de Christelijkheid plaatsvindt. Er was een tijd dat het woord Christen net als het woord Katholiek een universele betekenis had en werkelijk werd gebruikt voor een wereld van broederschap en het tot op zekere hoogte delen van dezelfde gebruiken, dezelfde ideeën en een gelijkaardige beschaving. Maar zijn de aanspraken van het Christendom op 'beschaving' vandaag de dag niet absurd? En als er gezegd wordt van Engeland of Rusland dat hun legers op het punt staan het Christendom terug te drijven tot in de uithoeken van de wereld, is de ironie van die uitspraken dan niet voor iedereen

duidelijk? Het kleed van het Christendom bedekt niet alle volken die vanuit hun cultureel recht of hun ijver deel uitmaken van de beschaving. De Parsees van Bombay en de Brahmins van Benares verwelkomen onze wetenschap maar zijn koud-beleefd tegenover de Christelijke Missionarissen. De Japanners, in andere opzichten zo vlug in het ons imiteren, zorgen er wel voor onze religie niet te aanvaarden. En wat de Chinezen betreft, die zijn veel te listig en voorzichtig om hun bekering toe te laten. "We hebben geen behoefte aan jullie priesters", zegt een Engelstalig gedicht, geschreven door een Chinees: "We hebben geen behoefte aan jullie priesters. We hebben er zelf al teveel, langharig en geschoren. Wat we nodig hebben zijn jullie wapens en wetenschap om tegen jullie te vechten en jullie van ons land te verdrijven zoals de wind de verdorde bladeren voortdrijft!"

Zo bestrijkt het Christendom niet eens de helft van de beschaafde wereld, en zelfs waar het zagezegd de overhand heeft moet er naar gezocht worden; het is veel meer een vorm dan een realiteit en onder diegenen die schijnbaar meest toegewijd zijn is het niets meer dan een lage hypocrisie. Als we al diegenen wegdenken wiens Christelijkheid hoofdzakelijk bestaat uit het het sprenkelen van doopwater en het invullen van parochieregister, hoe veel individuen zijn er dan wiens dagelijks leven overeenkomt met de dogmas die ze profetereen en wiens ideeën altijd zijn zoals ze zouden moeten zijn: die van een andere wereld? Christenen die eerbaar zijn door hun volmaakte eerlijkheid kunnen zelfs in het 'Protestantse Rome' zonder veel resultaat worden gezocht, terwijl die stad toch grootse tradities kent. Zowel in Genève als in Oxford, net als in alle religieuze centra en overal elders zijn de hoofdbekommernissen niet-geestelijk van aard; ze neigen naar het politieke of nog vaker naar zaken. De belangrijkste vertegenwoordigers van de zogenaamde Christelijke gemeenschap zijn Joden, de 'koningen van deze tijd'. En onder diegenen die hun leven weiden aan hogere doelen -wetenschap, kunst, poëzie- hoeveel daarvan houden zich bezig met theologie, tenzij ze daartoe gedwongen zijn? Loop eens binnen in de Universiteit van Genève. In alle lessen -die van dokters, die over de geschiedenis van de natuur, wiskunde, zelfs recht- zul je vrijwillige luisteraars vinden; in alle richtingen, behalve in de theologie. De christelijke religie is als een onder de zon smeltende sneeuwbank: de sporen zijn hier en daar zichtbaar, maar onder de strepen vuilwit zie je de aarde, al vrij van rijm.

De religie die op die manier als een harnas losgemaakt wordt van de Europese beschaving was erg handig voor het verklaren van miserie, onrecht en sociale ongelijkheid. Het had één oplossing voor alles: mirakels. Een Opperste Wil had alle dingen vooraf bepaald. Onrecht was op het eerste zicht een kwaad, maar het bereidde de komst van goede dingen voor. "God steunt de jonge volgels. Hij bereidde de gekwetsen eeuwige zaligheid. Hun miserie hier beneden is slechts de aankondiging van hun geluk hierboven!" Deze dingen werden onderdrukten eindeloos herhaald: zo lang ze ze geloofden; maar nu hebben deze argumenten hun geloofwaardigheid verloren, en ze krijgen geen aandacht meer tezij in de belachelijke literatuur van religieuze tractaten.

Wat moet er gebueuren om de verdwijnende religie te vervangen? Als de arbeider niet meer in rampzalige mirakels kan geloven moeten we misschien nog eens met leugens proberen hem te sturen? En zo zijn geleerde economen, academici, handelaars en financiers overeengekomen om en de wetenschazp de lelijke stelling te poneren dat eigendom en voorspoed altijd de beloning zijn voor arbeid! Het zou amper fatsoenlijk

zijn zo'n stelling te bediscussiëren. Als ze doen alsof arbeid de oorsprong is van fortuin, weten economen heel goed dat ze de waarheid niet spreken. Ze weten net zo goed als de Socialisten dat rijkdom niet het product is van persoonlijke arbeid maar van de arbeid van anderen: ze zijn niet onwetend over het feit dat de kansen op de Beurs en de speculaties die grote fortuinen creeëren niet meer met arbeid te doen hebben dan de exploten van struikrovers; ze durven niet doen alsof het individu dat vijfduizend pond per dag heeft -net genoeg om honderduizend mensen als zichzelf in leven te houden- zich onderscheidt van andere mensen door een intelligentie die honderduizend keer boven het gemiddelde ligt. Het zou schandalig zijn om deze valse oorsprong voor sociale ongelijkheid te bediscussiëren. Tijd verspillen aan zo'n hypocriete redenering zou betekenen dat ik een onnozele hals was, bijna een medeplichtige.

Maar er worden ook argumenten naar voor gebracht die tenminste de verdienste hebben niet op een leugen gebaseerd te zijn. Het recht van de sterkste wordt ingeroepen tegenover de sociale eisen. De theorie van Darwin, die recent is verschenen in de wetenschappelijke wereld, wordt verondersteld ons tegen te spreken. En het is inderdaad in feite het recht van de sterkste dat overwint als de rijkdom wordt gemonopoliseerd. Hij die materieel het fitst is, het sluwst, meest bevoordeeld door afkomst, opleiding en vrienden; hij die best gewapend is en geconfronteerd wordt door de zwakste vijanden heeft de grootste kans op succes; hij is beter in staat dan de rest om een burcht op te richten van waaruit hij neer kan kijken op zijn ongelukkiger broeders. Zo wordt de ruwe strijd tussen conflicterende egoïsmes beslecht. Voorheen werd deze theorie bloed-en-vuur niet openlijk aangehangen; ze zou te gewelddadig geleken hebben waar honingzoete woorden te verkiezen waren. Maar de ontdekkingen van de wetenschap inzake de strijd om het bestaan tussen verschillende species en het overleven van de fitste hebben de pleitbezorgers van de macht toegestaan alle onbeschaamdheid uit hun uitdrukking te verwijderen. "Zie je wel", zeggen ze, "het is een onontkoombare wet! Dit is het lot van de mensheid!"

We moeten onszelf gelukwensen dat de kwestie zo simpel gemaakt wordt, want zo komen we dicht bij de oplossing ervan. Macht regeert, zeggen de pleitbezorgers van de sociale ongelijkheid! Ja, het is de macht die regeert! Roept de moderne industrie steeds luider in haar brutale perfectie. Maar kunnen revolutionairen de taal van economen en handelaars niet overnemen? De wet van de sterkste zal niet altijd en noodzakelijkerwijs in het belang van de handel spelen? "Macht boven recht", zei Bismark, vele anderen citerend; maar het is best mogelijk om ons voor te bereiden op de dag dat macht ten dienste van het recht zal staan. Als het waar is dat ideeën van solidariteit zich verspreiden; als het waar is dat de overwinningen van de wetenschap uiteindelijk de laagste sociale klassen bereiken; als het waar is dat de waarheid gemeengoed wordt; als de evolutie naar rechtvaardigheid inderdaad plaatsvindt; zullen de arbeiders, die tegelijk recht en macht hebben, beide gebruiken om een revolutie tot stand te brengen voor het goed van allen? Wat kunnen geïsoleerde individuen -hoe sterk ook voorzien van geld, intelligentie en sluwheid- doen tegen de samenwerkende massas?

In geen enkele moderne revolutie hebben de geprivilegieerde klassen hun eigen strijd gestreden. Ze steunden altijd op legers van de armen, die ze geleerd hebben wat men noemt 'trouw aan het vaderland' en getraind hebben in wat wordt genoemd 'de orde bewaren'. Vijf miljoen mensen, zonder de superieure en inferieure politie mee te

tellen, zijn in Europa in dit bedrijf tewerkgesteld. Maar deze legers kunnen gedesorganiseerd raken, ze kunnen zich de nabijheid van hun eigen verleden en toekomstige relaties herinneren met de masaa van de mensen en de hand die hen leidt kan onzeker worden. Grotendeels komend uit het proletariaat kunnen ze voor de bourgeois samenleving worden wat de Barbaarse huurlingen waren voor Rome: een splijtzwam. De geschiedenis bulkt van de voorbeelden van de waanzin die zich meester maakt van de machten. Als de miserabelen en onterfden van de aarde zich zullen verenigen in hun eigen belang, beroep per beroep, natie per natie, ras per ras; als ze waarlijk zullen ontwaken van hun leiden en hun doelen zullen stellen, twijfel er dan niet aan dat zich zeker een kans zal aandienen voor het gebruik van hun kracht in dienst van de rechtvaardigheid; en machtig als de Meester van die dagen zal zijn, hij zal zwak zijn in het aangezicht van de verhongerende massas die zich aaneensluiten tegen hem. Na de grootse evolutie die we nu kennen zal de lang verwachte grootse revolutie komen.

Ze zal redding betekenen en er is geen andere redding. Want als het kapitaal de macht aan haar kant houdt zullen we slaven van haar machinerie blijven, drijfriemen die de ijzeren tandwielen verbinden met staal en ijzeren stangen. Als nieuwe verwennerijen verzameld worden door partners die slechts verantwoording afleggen aan hun boekhouding onophoudelijk worden toegevoegd aan de winsten die al opgestapeld liggen in de bankkluisen zullen jullie vergeefs om meelijden smeken, niemand zal jullie geklaag horen. De tijger kan van zijn prooi afzien, maar de boekhouding van bankiers vonnissen zonder kans op beroep. Uit het vreselijke mechanisme wier werk wordt weergegeven in de diagrammen van die stille paginas komen mensen en naties naar voor (ground to powder). Als het kapitaal de slag wint kun je treuren om je gouden tijdperk; op het moment dat dat gebeurt kunnen we achter ons kijken en de liefde en vreugde en de hoop als een dovend licht zien, alles wat de aarde ooit aan zoets en goeds heeft bevat. De meeznsheid zal opgehouden hebben te leven.

Voor ons part, die men 'de moderne barbaren' noemt, ons verlangen is rechtvaardigheid voor ieder. Smeerlappen als we zijn eisen we voor iedereen die geboren zal worden: brood, vrijheid en vooruitgang.